

культури. Творчий доробок мислителів епохи Середньовіччя сформував основні догмати християнської філософії, віровчення та життєві позиції християнина, що є актуально і в наш час.

Список використаної літератури:

1. Симонова Н. В. Християнська Церква в Высокое Средневековье. — М.: МПГУ, 2011. — 220 с.
2. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии. — М.: Мысль, 1993. — 714 с.
3. Коплстон Ф. Ч. История Средневековой философии. — Центрполиграф, 2003. — 356 с.
4. Play as Symbol of the World: And Other Writings / By Eugen Fink, Ian Alexander Moore, Christopher Turner / Indiana university press; Blumington ; 2016, 360 p.

Науковий керівник: к. філос. н., доцент Кретов П. В.

К. О. Складенко

Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

ЕКЗОГЕННІ І ЕНДОГЕННІ МОТИВИ ЗВЕРНЕННЯ ДО КАТЕГОРІЙ ПОВСЯКДЕННОСТІ В СОЦІАЛЬНИХ НАУКАХ

Історія розвитку соціологічних досліджень дає підстави стверджувати, що повсякденність як перспектива і предмет дослідження соціально-гуманітарних наук виникає в умовах кон'юнктури понять і уявлень, які виробляються здебільшого в кризові моменти. Звернення до феномену повсякденності відбувалося тоді, коли соціально-економічне і соціально-культурне пізнання знаходилося в кризі. З середини 70-х рр. поняття повсякденності естабулюється в соціології і гуманітарних науках. У суспільстві виразно проявляється практичний вплив нових соціальних рухів: молодіжних, жіночих, екологічних, пацифістських, волонтерських та інших. До процесу інтелектуального розчарування і необхідності зміни соціальних орієнтирів можна віднести також розчарування в системній ідеології як важливу причину того, що люди перестають вірити в можливість руху системи у напрямі індивіда. Звідси звернення до ідеалів внутрішнього змісту якості життя.

Безперервна трансформація соціального світу, глобалізація, стрімкий розвиток комунікаційних технологій зумовили появу ситуації, в якій сучасна соціологічна теорія, яка традиційно вважала себе «наукою про суспільство», виявилася поставлена перед фактом необхідності здолати розрив між базовими соціологічними концептуалізаціями і стрімкими трансформаціями предмета свого дослідження. У зв'язку з цим стан теоретичного ландшафту сучасної соціології характеризується зміщенням дослідницького інтересу з відносно стійких структур і інститутів у бік мікросоціальних явищ і процесів. Про це красномовно писав П. Штомпка: «Центр уваги сучасної соціології останнім часом, здається, різко міняється. Серйозні автори захоплено пишуть книги з питань любові, інтимності, дружби, харчування, поп-музики, покупок, ризику, недовіри, самотності, здоров'я і фізкультури, поїздок в таксі і т. п». [2, с. 3].

Сучасні тенденції посилили критику цивілізаційних аспектів, і повсякденність стала якраз тією характеристикою буття людини, яка виступила зброєю та головною категорією ідеології критики прогресу. Із зростанням стабільності соціальних зв'язків росте інтерес до виявлення найбільш глобальних закономірностей в суспільстві. З появою класів, націй в соціальному пізнанні переважають макротерії, що розглядають стратегію розвитку суспільства, або ж метатеорії аналізу сфер суспільного життя. Сучасне суспільство накопичує систему історичних передумов для переходу в новий нерівноважний стан, який не можна буде описати з позицій лінійних залежностей, а, можливо, і з позицій метатеорій. Ідеї синергетики поступово займають важливе місце в теорії соціального пізнання. Проте тут виникає важливе методологічне питання: де передусім, необхідно шукати невизначеність в соціальній сфері? Де в нашому житті криється небезпека непередбачуваності? Актуальним стає також питання про шляхи розвитку сучасного суспільства: або воно розвивається у

напрямі фрагментарності, або у напрямі нової, раніше не існуючої цілісності. Ці найважливіші питання припускають розробку нового категоріального апарату і нових дослідницьких технологій. М. Вебер, А. Шюц, Г. Гарфінкель і багато інших запропонували ввести в аналіз соціального життя категорію «повсякденність».

А. Турен також вказував на те, що «чим суспільство сучасніше, тим більше значення надається не інститутам і універсалістським принципам, а самим дійовим особам. Саме від них повинні виходити зміни, які не дають сфері здійснення соціальних і політичних дій зруйнуватися і зникнути взагалі» [2, с.8]. Найяскравішою рисою сучасності А. Турен називає розпад системи загальнозначущих громадських інститутів і організацій соціального контролю. Тому і в соціологічній теорії акценти зміщуються з досліджень великих співтовариств, великих соціальностей на деталізацію повсякденності особистості, на індивідуальну природу соціального життя.

Ми описали зовнішні чинники, які викликають необхідність звернення до категорії «повсякденність» у рамках соціологічної науки. Проте передумови для самостійного існування теорії повсякденності виникли задовго до ХХ ст. та обумовлені також ендогенними факторами - логікою розвитку самого наукового знання. Ще античні мислителі, розуміючи цінність повсякденного, звертались до категорій практичного досвіду. Платон, Аристотель, Епікур були «батьками» категорії «загального здорового глузду», яку потім сформулював Томас Рід та яка згодом утвердилася прагматиками ХІХ ст.

Науковий інтерес до повсякденної реальності повною мірою виник лише в ХХ столітті. Звернення до цієї теми було наслідком невдоволення станом соціальних наук, тобто питання було підняте у рамках суперечки про найбільш адекватний опис світу суспільства. Таким чином, у ХХ ст. акцент у західній філософії зміщується на дослідження звичного, щоденного. Повсякденність в полі філософської рефлексії входить з ім'ям Е. Гуссерля, засновника феноменологічної традиції, який сформулював поняття «життєвого світу» (Lebenswelt), в рамках якого наукове пізнання ставиться в залежність від «донаукового» та «поза наукового» пізнання. Е. Гуссерль, оперуючи такими поняттями, як «безпосереднє» та «очевидне», головним визнає саме практично апробовані знання та досвід.

Інтерес сучасних соціологів до повсякденності можна визначити як початок конституювання нового соціологічного поля, в якому ще не чітко прописаний предмет і об'єкт досліджень. Ще не у усіх своїх вимірах об'єкт дослідження стає чітко вираженим для того, щоб прийняти повсякденність як частину соціологічної науки. У вузькому сенсі внутрішньонаукове знання орієнтує свій інтерес до категорій повсякденності з наступних причин. Нині зростає очікування суспільної свідомості учених-соціологів з приводу того, коли ж буде здолана автономія різних соціальних наук по відношенню до їх предмета. З цим пов'язані спроби практично працюючих соціологів здолати прірву між наукою і повсякденністю, між тим, що ми називаємо зверненням до абстракцій соціальної природи, і соціальними реаліями, які здійснюються в практиці індивідів. Серед соціальних теоретиків і соціологів-практиків росте переконаність в тому, що наукові і методичні прийоми, якими оперує академічна наука, не мають такого великого значення при дослідженні повсякденної соціальної практики. Критика позитивістських канонів виходить з того, що вони і обмежують, і стоншують досвід вивчення реальності, а феномен повсякденності залишається за бортом академічної науки.

Дослідження повсякденного життя неминуче ставить ряд методологічних проблем, які пов'язані із складнощами узагальнення і оцінок різноманітних, часто взаємовиключних даних, що розкривають внутрішню неоднорідність і мінливу динамічність ходу повсякденного життя. Сучасна соціологічна теорія покаже свої нові досягнення в дослідженні повсякденної практики, якщо вона зможе захистити їх від технократичного мислення соціальних технологій. Імператив фактичних змін в соціологічній теорії і її методології зводиться до того, що соціологічна наука кореспондує все більше і більше з проблемами соціальних очікувань. Мається на увазі передусім наступне: суспільство чекає від соціології конкретних рецептів, які допомогли б йому набути знання про самих себе для

практичних дій. Соціальні науки, які спираються на вищезгадані критерії і категорії, побудовані на позитивістській емпіричній базі, знаходяться як би по той бік життєвих процесів. Соціологія повсякденності - ось основний імператив, який має усередині себе теоретична соціологія як тенденцію розвитку. Саме ці тенденції соціальні теоретики і означають як методологічний поворот, парадигмальне зрушення, «третю соціологію» (П. Штомпка) [2, с.4]. Необхідність вивчення екзистенціального змісту повсякденного простору сучасної особистості, пов'язана із смисловою структуризацією «мікроуніверсуму» людини, і обумовлює актуальність існування «нової соціології» - соціології повсякденного знання.

Такі основні проблемні пункти, позначені в методиках дослідження повсякденності, які дозволяють нам зробити висновок про те, що соціально-культурні зміни, пов'язані з постмодерністським розвитком індустріального суспільства, внутрішньонаукові тенденції розвитку, які повинні відбивати ці соціальні зміни, породжують потребу у формуванні нового соціально філософського поля, де предметом дослідження є повсякденність. Отже, формування предметної галузі дослідження - теорії повсякденності пов'язується, в першу чергу, з постмодерністським розвитком індустріальних суспільств, з соціально - культурними змінами, що відбуваються в них. Ці фактори ми відносимо до зовнішніх передумов формування предмета дослідження - повсякденності. Внутрішньонаукові передумови пов'язані з розвитком соціології в напрямку конвергенції методології об'єктивізму і суб'єктивізму.

Список використаної літератури:

1. Турен А. Социология после социологии / А. Турен // Социальные и гуманитарные науки. Отеч. и зарубеж. литература, Сер.11, Социология: РЖ / РАН. – М., 2008. – № 3. – С5-11.
2. Штомпка П. В фокусе внимания повседневная жизнь. Новый поворот в социологии / П.В. Штомпка // Социологические исследования. – 2009. – №8. – С. 3-12.